

Nie warto iść na skróty

Przygotowując pracę zaliczeniową czy dyplomową, często, nawet nieświadomie, można popełnić plagiat. Tym bardziej, że możliwość łatwego i szybkiego powielania treści dzięki nowym technologiom „kusi do kopiowania”. Nowoczesna technologia sprawia, że przepisywanie tekstu nie wymaga tak dużego wysiłku jak dawniej. Jednak ta sama technologia pomaga wykryć przywłaszczenie. W związku z tym warto wiedzieć, czym jest plagiat i jak go uniknąć. Tym bardziej, że „od początku 2019 roku będzie działać w Polsce Jednolity System Antyplagiatowy. System będzie dostępny bezpłatnie dla wszystkich uczelni – zarówno publicznych, jak i niepublicznych. Już od roku akademickiego 2018/2019 będą one zobowiązane do sprawdzenia w tym systemie każdej pracy licencjackiej i magisterskiej pod kątem plagiatu w ramach procesu obrony”¹.

Jeśli dany tekst został skopiowany z Internetu, wyśledzenie plagiatu jest jeszcze prostsze, można go wykryć za pomocą internetowych wyszukiwarek. Dodatkowo istnieją firmy, które specjalizują się w programach antyplagiatowych. Porównują one teksty z zasobami Internetu oraz bazami np. niepublikowanych prac dyplomowych.

Pomimo obecnego poziomu techniki, wykrywanie plagiatów wymaga nadal zaangażowania ludzi, szczególnie nauczycieli i promotorów. Możliwość popełniania plagiatu, np. przez studentów, będzie tym mniejsza, im mniej odtwórczy będzie temat ich prac. Wskazane jest, aby wymagać prac czy referatów o charakterze problemowym, a wówczas „cudze utwory, odkrycia i wynalazki nie będą mogły zostać wykorzystane w pracy wprost, a jedynie poprzez krytyczną analizę lub choćby tylko syntetyczny opis”². Aby studenci nie popełniali plagiatu, należy pamiętać o „wyposażeniu ich” w istotną wiedzę na temat plagiatu oraz poprawnego stosowania cytowań. Umysłowość, że przywłaszczeniem jest także przypisywanie sobie cudzych idei, a nie tylko kopiowanie cudzych słów.

Zacznijmy od wyjaśnienia samego pojęcia słowa „plagiat”, które wywodzi się z języka łacińskiego (*plagiat*) i oznacza „skradziony”. Trzeba tutaj podkreślić, że mając na myśli plagiat, nie ograniczamy się wyłącznie do „skradzionego” słowa pisanego. Kradzież może dotyczyć także innych dzieł, takich jak: ilustracje, fotografie, tabele itd., które bardzo często są wykorzystywane w pracach dyplomowych. Oczywiście mogą one zostać wykorzystane, ale koniecznie muszą być stosowane podpisane, z uwzględnieniem autora, a także źródła.

W literaturze przedmiotu termin plagiat jest różnorodnie interpretowany. Oto kilka przykładów:

a) wg M. Szacińskiego plagiat to „przywłaszczenie sobie cudzego utworu, wydanie go pod własnym nazwiskiem, dosłowne zapożyczenie z cudzych dzieł i podanie go jako twórczości własnej”³;

b) wg J. Barta stanowi „pewnego rodzaju złodziejstwo intelektualne czy artystyczne, korzystanie bez zezwolenia z rezultatów cudzego wysiłku twórczego”⁴;

c) wg E. Wojnickiej słowo „plagiat” „stosowane jest jako synonim trzech zjawisk:

1. całej pracy zawierającej zapożyczenia niedozwolone w świetle prawa, których autor zataił źródło i twórcę;
2. przejętego bezprawnie fragmentu dzieła innego twórcy, do którego sprawca naruszenia uzurpuje swoje autorstwo;
3. działalność plagiatora”⁵;

d) wg Wielkiej Encyklopedii PWN plagiat określany jest jako „naruszenie osobistych praw autorskich polegające na przywłaszczeniu całości lub części cudzego utworu, pracy, nauk, dzieła artystycznego itp., a także zapożyczenie treści z cudzych dzieł (bez względu na nośnik), podane jako własne i opublikowane pod własnym nazwiskiem”⁶.

W praktyce występują dwie formy plagiatu. Pierwszy to **plagiat jawny** – polega na podpisaniu się własnym imieniem i nazwiskiem pod częścią lub całością cudzego utworu. Drugi to **plagiat ukryty** – polega na zmodyfikowaniu części cudzego utworu i włączenie jej do swojej pracy, bez podania informacji o źródle zapożyczonego utworu.

Plagiat może też być całkowity lub częściowy, w zależności od tego, czy zostanie przejęty cały utwór czy też jego fragment. Istnieje też autoplagiat, czyli kopiowanie własnej pracy. W tej sytuacji autor kopiuje fragmenty własnego, wcześniej opublikowanego utworu, bez jego właściwego oznaczenia w tekście jako cytatu. Bez względu na to, jaki rodzaj plagiatu zostanie popełniony, zawsze grożą za to sankcje dyscyplinarne. Podstawową konsekwencją popełnienia plagiatu jest w pierwszej kolejności wycofanie pracy, co wiąże się zazwyczaj także z jej unieważnieniem. W dalszej kolejności osobie popełniającej plagiat grożą sankcje prawne, takie jak chociażby kara grzywny czy ograniczenia wolności, bądź pozbawienia wolności do lat 3.

¹ Szkolenia z obsługi JSA. <https://www.opi.org.pl/Szkolenia-z-obslugi-JSA.html> [dostęp 3.12. 2018].

² Plagiat: krótki kurs własności intelektualnej. <https://prawokultury.pl/kurs/plagiat> [dostęp 3.12. 2018].

³ Pojęcie i rodzaje plagiatu. https://lexplay.pl/artukul/prawo_autorskie/pojecie_i_rodzaje_plagiatu [dostęp 3.12. 2018].

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Plagiat [w]: Wielka Encyklopedia PWN, 2004. <https://plagiat.pl/blog/2018/04/12/10-prostych-sposobow-jak-nie-popelnic-plagiatu> [dostęp 3.12. 2018].

Podsumowując, najkrócej i najprościej można powiedzieć, że plagiatem jest podpisanie się swoim imieniem i nazwiskiem pod cudzym utworem, czyli tak naprawdę jest to naruszenie prawa autorskiego. Nie ma znaczenia, jak wielki fragment utworu skopiujemy. Więcej, wykorzystanie czyjegoś pomysłu, bez wykazania jego autora, w bibliografii załącznikowej też jest plagiatem. Co zatem robić, żeby tego uniknąć? Jak napisać pracę dyplomową, która jest rodzajem pracy odtwórczej i nie popełnić przywłaszczenia? Odpowiedź jest bardzo prosta. Podczas pisania prac dyplomowych trzeba bardzo skrupulatnie i rozsądnie korzystać z innych utworów: poprzez ich odpowiednie zaznaczanie w tekście, a także poprzez podanie ich źródeł. Dodatkowo należy bardzo rzetelnie podać informację o wykorzystanej literaturze w bibliografii załącznikowej i wszystko będzie *de lege artis*. W innym przypadku będzie to ewidentne naruszenie prawa autorskiego.

A teraz kilka słów o tym, w jaki sposób cytować różne utwory w swoich pracach dyplomowych. Zaczniemy od tego, że cytować fragmenty innych prac można, a nawet trzeba, zwłaszcza w pracach dyplomowych (licencjackich, magisterskich), które są pewnego rodzaju sprawdzianem umiejętności dyplomantów w poszukiwaniu i wykorzystaniu literatury przedmiotu, potwierdzającej ich samodzielne rozwiązanie celu teoretycznego lub praktycznego. Tym bardziej, że w przepisach o dozwolonym użytku publicznym jest przyzwolenie na przytaczanie fragmentów rozpowszechnionych utworów. Zgodnie z zapisem w *Ustawie o prawach autorskich i prawach pokrewnych* z wszystkich utworów można korzystać w granicach dozwolonego użytku. Art. 34 *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych* zawiera stwierdzenie: „Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia twórcy i źródła”⁷. Jednak cytowanie podlega też pewnym ograniczeniom. Przede wszystkim użycie cytatu musi być uzasadnione takimi celami jak polemika czy wyjaśnienie (art. 29 pr. aut.). Cytaty nie mogą zdominować pracy. Powinny zachować swoją pomocniczą funkcję w stosunku do naszego utworu. Dodatkowo cytaty w tekście musi być odpowiednio oznaczony (kursywą, cudzysłowem) i opatrzony przypisem z informacją o autorze oraz źródle cytowanego fragmentu, w jednoznaczny sposób identyfikującym utwór, którego fragment został zacytowany. Zasady opisu różnych dokumentów zawiera norma PN-ISO 690:2012 *Informacja i dokumentacja: Wytyczne opracowania przypisów bibliograficznych i powołań na zasady informacji*.

Aby wspomóc pracę studentów i ustrzec ich przed konsekwencjami plagiatu, publikowanych jest wiele poradników dotyczących pisania prac dyplomowych czy semestralnych. Użytkownicy Biblioteki Głównej WAT mogą znaleźć w naszych zbiorach kilkanaście tego typu pozycji. Poniżej przykładowe tytuły:

- Zenderowski Radosław, *Praca magisterska – licencjat: przewodnik po metodologii pisania i obrony pracy dyplomowej*, Warszawa 2017;
- Majchrzak Jadwiga, Mendel Tadeusz, *Metodyka pisania prac magisterskich i dyplomowych: poradnik pisania prac promocyjnych oraz innych opracowań naukowych*

wraz z przygotowaniem ich do obrony lub publikacji, Poznań 2009;

- Kuc Bolesław, Rafał, Paszkowski Jerzy, *Metody i techniki pisania prac dyplomowych (na studiach licencjackich, magisterskich, podyplomowych): poradnik dla studentów Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku*, Białystok 2009;
- Gambarelli Gianfranco, Łucki Zbigniew, *Jak przygotować pracę dyplomową lub doktorską: wybór tematu, pisanie, prezentowanie, publikowanie*, Kraków 2011;
- Pawlik Kazimierz, Zenderowski Radosław, *Dyplom z Internetu: jak korzystać z Internetu pisząc prace dyplomowe?* Warszawa 2010;
- Barbara Zbroińska, *Pisz pracę licencjacką i magisterską: praktyczne wskazówki dla studenta*, Kielce 2005.

Podkreślić trzeba raz jeszcze, że aby nie zostać poświadczonym o plagiat, należy każdy cytat opisać przypisem odsyłającym do dokumentu źródłowego.

W razie jakichkolwiek wątpliwości zapraszamy do Biblioteki Głównej WAT, pracownicy Ośrodka Informacji Naukowej pomogą w tworzeniu przypisów i bibliografii załącznikowej: książki, fragmentu książki, artykułu z czasopisma, dokumentów elektronicznych, baz danych i programów komputerowych.

Netografia:

1. *Na czym polega plagiat i kiedy do niego dochodzi?* [online]. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-plagiat-a-co-to-jest-wlasciwie> [dostęp 3.12.2018].
2. *Pojęcie i rodzaje plagiatu* [online]. http://lexplay.pl/artykul/prawo_autorskie/pojecie_i_rodzaje_plagiatu [dostęp 3.12.2018].
3. *Prawo w kulturze: przewodnik po prawie autorskim* [online]. <http://www.legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/plagiat> [dostęp 3.12.2018].
4. *Plagiat*, Wielka Encyklopedia PWN, 2004 [online]. <https://plagiat.pl/blog/2018/04/12/10-prostych-sposobow-jak-nie-popelnic-plagiatu> [dostęp 3.12.2018].
5. *Plagiat: krótki kurs własności intelektualnej* [online]. <https://prawokultury.pl/kurs/plagiat> [dostęp 3.12.2018].
6. *Szkolenia z obsługi JSA* [online]. <https://www.opi.org.pl/Szkolenia-z-obslugi-JSA.html> [dostęp 3.12.2018].
7. *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych* [online]. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDUI9940240083> [dostęp 3.12.2018].

**Mariola Nawrocka
Iwona Piwońska**

⁷ Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDUI9940240083> [dostęp 3.12.2018].